

”Skjut Per Gudmundsson”

- En kvalitativ textanalys av den satiriska texten
”Uppropet”

Författare: Rebecca A. Fristedt & Tilda Wennerstål
Ämne: Medie- och kommunikationsvetenskap,
Kurs: MKV22;4 B-uppsats 7,5hp
Termin: VT-13
Examinator: Nils Dalhberg

Sammanfattning

Politisk kommunikation och humor är ständigt aktuella ämnen. I följande uppsats tar vi oss an humorformen satir och undersöker den som en plattform för politisk kommunikation och samhällskritik. Arbetet består av två olika textanalyser av en satirisk text som explicit kritiserar det politiska klimatet. Metoderna som används är ideologianalys och innehållslig idéanalys och de syftar till att utröna vilka ideologier texten ger uttryck för samt på djupet granska de politiska argument som framförs. För att begreppsliggöra och definiera villkoren för humor och dess existens utgår vi ifrån sociologen Michael Mulkays bok *On Humor*, där han redogör för den politiska humorns verkningar och konsekvenser. Huvudsakligen menar han att humor existerar som en följd av vår seriösa verklighet, kallad seriös diskurs. Och att den politiska humorn växelverkar mellan de båda, men ytterst fyller funktionen att stärka den sociala tillhörigheten hos politiskt oppositionella grupper. Mulkay menar att humor och satir inte har någon egentlig inverkan på den seriösa diskursen. För att ytterligare analysera textens funktioner använder vi oss även av Antonio Gramscis begrepp hegemoni. Analysen visar att texten kan tolkas på flera nivåer och att Mulkays teori delvis kan bekräftas. De avvikelser från Mulkays teorier som ändå förekommer tyglas genom hegemoniska maktutövanden. Av analysen kan vi således dra slutsatsen att satir utgör en mindre lämplig plattform för politisk kommunikation och samhällskritik. Främst därför att samhällskritiken riskerar att förbises med hänvisning till att en oseriös och humoristisk text inte kan tas på allvar.

Nyckelord: Seriös diskurs, Hegemoni, Ideologi, Politisk satir, Samhällskritik

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	s. 3
2. Problemformulering	s. 3
3. Det teoretiska fältet - Tidigare forskning	s. 4
4. Metodkapitel	s. 5
4.1 Urval och Material	s. 5
4.2 Metodval	s. 5
4.3 Ideologianalys	s. 6
4.3.2 Ideologianalys – Begreppsdefinitioner	s. 7
4.4 Innehållslig idéanalys	s. 8
4.4.2 Innehållslig idéanalys – Begreppsdefinitioner	s. 10
4.3 Kritisk reflektion	s. 10
5. Teorikapitel	s. 12
5.2 Den seriösa diskursen och humorns kraft	s. 12
5.1 Hegemoni – Makten att definiera	s. 14
6. Analyskapitel	s. 16
6.1 Innehållslig ideanalys – Argument och politiska idéer	s. 16
6.2 Ideologianalys - Ideologier och trender i empirin	s. 19
6.2.2 Den seriösa diskursen i ”Uppropet”	s. 20
6.2.3 Den humoristiska diskursen i texten ”Uppropet”	s. 21
6.2.4 Textens politiska budskap och dess ringar på vattnet	s. 22
7. Resultatdiskussion	s. 24
8. Referenslista	s. 26

1. Inledning/ Bakgrund Medie

Frågor som rör människan och hennes föreställningsvärld har alltid varit relevant för vetenskapen. Att beröra allt ifrån hennes kultur och sociala sammanhang till de mer direkta sätt på vilka hon deltar i forandet av sitt samhälle är i allra högsta grad relevant även för studier i medie- och kommunikationsvetenskap. Ett ämne så som politik sträcker sig över flera vetenskaper och kan studeras ur flera olika teoretiska perspektiv, vi har i vår uppsats funnit ett intresse för politisk kommunikation genom mediet text. Politiska texter är ett vagt definierat begrepp som kan referera till såväl politiska manifest och partiprogram som rena styrdokument. Vi har emellertid funnit ett vetenskapligt tomrum i studiet av politisk kommunikation i form av satir. Politisk kommunikation och opinionsbildning är ämnen med lång tradition inom medie-och kommunikationsvetenskap och skrattet och satiren har satt sina spår så långt bak som i romarriket(Bachtin 1991:16). När man förenar de två i politisk satir tar det sig olika former och ofta handlar det om direkta hån med ironiska inslag, vanligen i form av kritik mot politiska idéer och ideologier. I seriemagasinet *Galago* från 2011 har vi funnit en satirisk text som både utgör en manifestation och ett förlöjligande av dåvarande makthavare. *Galago* är ett svenskt förlag för alternativa serier och släpper även serietidningen med samma namn fyra gånger per år (Galago.se/tidningen). Tidningen riktar sig till vad man kallar för en vuxen publik och tenderar att publicera serier med politiska budskap (Galago.se/tidningen). Majoriteten av läsekretsen består av prenumeranter.

2. Problemformulering

I denna uppsats ämnar vi undersöka den satiriska texten "Uppropet" i seriemagasinet *Galago* där vårt mål är att analysera texten med fokus på de politiska idéer och strukturer den ger uttryck för.

Syftet med denna uppsats är att utvinna djupare kunskap kring politisk satir och hur den fungerar som en kritik av rådande politik och genom det bidra till en övergripande diskussion om politisk kommunikation i satirisk form. Hur väl fungerar den satiriska texten "Uppropet" som en plattform för politisk kommunikation? Hur effektiv är den här texten som samhällskritik? Utifrån vilka ideologiska värderingar argumenterar texten? Vi ämnar besvara dessa frågeställningar genom följande frågor;

1. Vilken eller vilka politiska ideologier ger texten "Uppropet" uttryck för?
2. Vilka politiska idéer kritiserar texten?
3. Hur väl kommuniceras de politiska budskap "Uppropet" ger uttryck för

3. Det teoretiska fältet/Tidigare forskning

Vi har valt att begränsa oss till termen satir snarare än humor, då satiren utgör en specifik gren. Satir är enligt svenska akademins ordlista "förlöjligande skrift; kvickt och bitande hån"(Saol.se:798) och kan därmed liknas vid de parodier som Michail Bachtin nämner i sin bok *Rabelais och skrattets historia*(1991:31). Inom litteraturvetenskapen pågår en diskussion om ironi och humor i olika verk och precis som i Jonas Asklungs avhandling *Humor i romantisk text* (2008) intresserar vi oss för texters motsättningar och humoristiska effekter(Asklund 2008:10). Vi vill dock titta närmare på just politisk satir snarare än att presentera en översikt av humorn och satiren ur en litteraturhistorisk vinkel. Detta ter sig aningen problematiskt att överblicka då fältet är tvärvetenskapligt och sträcker sig över såväl samhällsvetenskapen som litteraturvetenskapen, och vårt intresse ligger främst inom det förstnämnda området. Vid sökningar om ämnet satir finner vi litteraturvetenskapliga texter som inte tjänar vårt syfte och utöver det, historiska beskrivningar som fokuserar på en annan tidsepok och en annan kontext än den vi intresserar oss för. Vi hittar även texter om humor som behandlar ämnet ur ett filosofiskt perspektiv, däribland Simon Critchleys bok *On Humour* (2002). I *On Humour* undersöker Critchley meningen med och betydelsen av humorn i våra liv. Det är en filosofisk bok om humor, vad humorn kan säga om oss människor och vad det innebär att vara människa. Det skulle kunna tänkas vara intressant att nyttja litteratur som kretsar kring satir i form av TV-program, men denna form av satir rör sig för långt bortom den politiska diskurs vi är intresserade av. För att göra TV om något krävs det att man talar till en bred publik och det blir därmed svårt att nå ut med ett budskap i form av satir(Mulkay 1988:194). En fördel med politisk satir i form av text jämfört med i TV-program är att den kan uttrycka sig explicit medans politiska budskap i satir på TV oftast uttrycks implicit, och således inte uppfattas av alla i publiken(Mulkay 1988:187).

4. Metodkapitel

4.1 Urval & Material

År 2011 publicerade seriemagasinet *Galago* en text, skriven av Rebecka Ahlberg, som kom att bli anmäld både till justitiekanslern (benämns hädanefter JK) och till polis (Svd 30/6 2011). Vi har begränsat urvalet av material till just den texten skriven i *Galago* #103, utgåva nr. 2, 2011 därför att den utgör ett exempel på den pågående samhällsdebatten om satiren och dess gränser. Vad man får lov att driva med och skämta om eller inte är ett ämne som alltid engagerar och nyligen debatterades frågan om huruvida det var lämplig att studenttidningen *Toddybladet* innehöll sexistiska texter år 2013. Dock försvarades texterna med hänvisning till att det var satir och inte på allvar(Lundagård.se/2013/04/19). I texten "Uppropet" hänvisar man till radikala förslag för att nå en politisk förändring och bland annat uppmanar man till att skjuta en journalist vid *Svenska Dagbladet (SvD)* (Ahlberg 2011). Kravet tas upp i *SvD* och får därmed en plats i samhällsdebatten angående vad som är acceptabelt eller inte, och diskussionen förs ur ett tryckfrihetsperspektiv med betoning på journalistikens innebörd för demokratin(SvD 30/6-11) Det vi ämnar undersöka i den här uppsatsen förhåller sig till frågor om vilka politiska idéer texten uttrycker och hur den fungerar som politisk kommunikation. För att bäst besvara våra frågeställningar anser vi att en närläsning och en djupgående analys av texten "Uppropet" är ett bra tillvägagångssätt. Vi intresserar oss för själva texten och vad den innehåller och säger snarare än hur den mottas och vad den har för effekter hos publiken.

4.2 Metodval

För att angripa vårt problem på bästa sätt gäller det att finna en metod med vilken vi kan besvara våra frågeställningar så precist som möjligt. Det finns en del metoder man kan välja för att undersöka vad som står i en text och vad den säger och majoriteten av dem är textanalyser. Här har vi för avsikt att utgå ifrån den så kallade hermeneutiska cirkeln, en metodologisk utgångspunkt där man undersöker sitt material sett till helheten och delarna för att sedan omvärdera helheten utifrån vad delarna säger(Bergström & Boréus 2008:25). Texten uppropet kommer således att analyseras på olika nivåer för att utvinna så bred kunskap som möjligt. Dels kommer vi att använda oss av ideologianalys och dels innehållslig idéanalys. Ideologianalysen syftar till att ge en övergripande bild av textens grundvalar och den innehållsliga idéanalysen ska ge en fördjupad förståelse för texten.

4.3 Ideologianalys

Precis som i teorier finns det även en begreppsapparat i metoder, och det är således nödvändigt att definiera och förklara dessa innan de tas i bruk. Ideologier bygger på flertalet idéer och idéer definieras av Bergström och Boréus som en konstruktion av tankar vilken kan beröra allt ifrån föreställningar om verkligheten eller vilka värderingar man bör ha (Bergström & Boréus 2008:149). De redogör för olika ansatser till begreppet ideologi och påvisar två huvudsakliga inriktningar. Den första ansatsen till ordet ideologi behandlar den som en samling av idéer, ett slags tankesystem som berör samhället och dess politik (Bergström & Boréus 2008:150). Detta system av tankar är oftast målinriktade men vilka specifika idéer det innehåller lämnas öppet för att bli en så kallad empirisk fråga (Bergström och Boréus 2008:150). Den andra inriktningen som berörs är den vi fortsättningsvis kommer att använda oss av och är inte lika öppen som den föregående. Här talar man om ideologi så som bland andra Karl Marx använde den. En tolkning av begreppet där dess funktion också byggs in i termen, vilket innebär att ideologin har ett slutmål som man aktivt strävar efter genom dess tillämpning (Bergström & Boréus 2008:150). Någon som haft stor betydelse för ideologiforskningen och som använde sig av begreppet på samma sätt som Marx var statsvetarprofessorn Herbert Tingsten, som även var chefredaktör för *Dagens Nyheter* under 1950-talet (Bergström & Boréus 2008:151). Tingsten har spelat en betydande roll för den sentida idéforskningen och har bland annat blivit känd för sin definition av vad en ideologi består av (Bergström & Boréus 2008:152). Herbert Tingsten menar att en ideologi består av tre specifika element som både går att precisera och giltighetspröva. De tre ideologielement som han definierar består av:

1. De grundläggande värdepremisser som en ideologi vilar på, det vill säga dess grundläggande värderingar. Häri ligger fokus på hur man definierar bland annat människans natur och rättvisa.
2. Vilka verklighetsomdömen som ideologin ger uttryck för, vilka påståenden som det specifika tankesystemet gör om verkligheten och vilka förhållanden som råder. Exempelvis påståenden om hur den ekonomiska strukturen har en avgörande roll för samhällsutvecklingen.
3. De konkreta uppmaningar som ideologin ger sett till vilket styrelseskick man bör anamma, exempelvis politiska handlingsförslag. (Bergström & Boréus 2008:151)

Dock har Tingsten kritiserats, bland annat för att han i sin ideologianalys gett verklighetsomdömen ett för stort spelrum och därmed förpassat eller falsifierat ideologier där

det andra ideologielementet inte överlevde en giltighetsprövning(Bergström & Boréus 2008:152). En sådan giltighetsprövning är dock ämne för problematisering endast om man har för avsikt att genomföra en ideologikritik. En sådan syftar precis till att pröva giltigheten i en ideologi. Vad vi emellertid ämnar göra här är enbart en deskriptiv analys av den eller de ideologier som vår text ger uttryck för. Med andra ord kommer vi att använda begrepp från ideologianalys och ideologikritik utan avsikt att ägna den sistnämnda metoden något större uppehåll. Herbert Tingstens tre ideologielement kommer att utgöra grunden i analysens schemat för den här metoden, med det huvudsakliga syftet att identifiera ideologin/ideologierna i empirin. Som metod är ideologianalysen öppen och mångsidig, den följer inga direkta strukturer och man är i sitt arbete fri att utforma den utifrån aktuellt problem och tillhörande frågeställningar. Man kan välja att förhålla sig beskrivande, förklarande och/eller ställningstagande och vi kommer i vår uppsats att utgå ifrån den deskriptiva nivån av analysmetoden. Oavsett vilken nivå man väljer att analysera utifrån är ett av metodens huvudsyften att identifiera och analysera förekomsten av idéer och ställningstaganden, både hos enskilda aktörer eller i pågående debatt(Bergström & Boréus 2008:155). Ideologianalysen ligger dessutom så nära ideologikritiken i sina konkreta tillvägagångssätt att man kan utgå ifrån att den gemensamma poängen med metoderna är att göra det underligande och osynliga synligt(Bergström & Boréus 2008:167) När man genomför en textanalys läser man sin text intensivt och med olika typer av filter för att fånga olika innebörder, helt avhängiga problemformuleringen. Bergström och Boréus nämner kategoriseringsverktyget dimensioner, där dessa lämpar sig för att skilja olika politiska idéer från varandra(Bergström & Boréus 2008:164) Dimensionerna tematiserar utifrån det man undersöker och anknyter nära till de aktuella frågeställningarna(Bergström & Boréus 2008:166) och i det här arbetet utgörs dimensionerna av de politiska ideologierna konservativ/liberal och socialistisk.

4.3.2 Ideologianalys - Begreppsdefinitioner

Då vi är intresserade av att först av allt identifiera de ideologier som kommer till uttryck i texten så ter det sig naturligt att först och främst utgå ifrån Herbert Tingstens tre ideologielement för att finna dessa. Vidare finns det ett behov av att kategorisera olika typer av politiska ideologier för att kunna finna tendenser i empirin och detta görs med hjälp av analysverktyget dimensioner. Vi har valt följande dimensioner: Konservativ/liberal och socialistisk. Dimensionerna utgör ett bredare filter för analysen av vår text och är sprungna ur våra frågeställningar(Bergström & Boréus 2008:166).

Konservativ/liberal ideologi

Konservativ ideologi definieras här som en ideologi där värdepremisserna och de konkreta rekommendationerna för styrelseskicket grundar sig på politiska fri- och rättigheter samt en kapitalistisk marknad. Liedman utgår ifrån den ansatsen i sin bok *Från Platon till kriget mot terrorismen*, och menar även att den nuvarande konservativa ideologin anammat en liberal syn på ekonomi och marknad (Liedman 2005:281 & 284). Då de liberala idéerna som berör marknad och konkurrens enligt Liedman överensstämmer med dagens konservativa tankesätt kommer dessa i analysen falla under samma dimension. Den liberala ideologins värdepremisser vilar på människans frihet att välja och den fria konkurrensen (Liedman 2005:277) och de liberala idéerna för samhället utmärks av en strävan efter så kallad fri köpenskap och en obunden marknad (Liedman 2005:274).

Socialistisk ideologi

Socialistisk ideologi är såväl omdebatterad som kritiserad. Att djupare förklara dess funktioner är för vår uppsats ingen ändamålsenlig uppgift och vi kommer här att hålla oss till en ganska snäv definition. Huvudsakligen kommer vi att utgå ifrån den socialistiska värdepremissen grundad i arbetarklassens organisering och solidaritet (Liedman 2005:253). Generellt kan man säga att socialistisk ideologi förgrenats och har två huvudsakliga ideologiska system, en reformistisk och en revolutionär. Den reformistiska socialistiska ideologin utgår ifrån att samhällsordningen kan förändras genom successiva reformer och utgör grunden för det som idag är utmärkande för socialdemokraterna och vänsterpartiet (Liedman 2005:246). Den revolutionära grenen av den socialistiska ideologin hävdar däremot att successiva reformer endast tjänar härskande klassers intressen och att arbetarrörelsens omedelbara mål är en revolution, en omstörtning av ett samhälles rådande strukturer. Utmärkande för de många revolutionära grenarna är att de inte explicit motsätter sig våld som en metod (Liedman 2005:252). Båda dessa huvudgrenar ryms i kategorin socialistisk ideologi, vilken av dem som här kommer till tals är ytters en fråga för empirin och analysen.

4.3 Innehållslig idéanalys

Politiska texter avser många gånger att övertyga mottagaren om en ståndpunkt eller verklighetsbeskrivning och använder sig därför av olika påståenden och argument för att föra fram sitt politiska budskap. Att närmare granska de argument som framförs i ”Uppropet” kan därför vara intressant. Argumentationsanalys är ett tillvägagångssätt för att kunna beskriva och bedöma argument i en text (Bergström & Boréus 2008:145). En innehållslig idéanalys använder ofta argumentationsanalysens tillvägagångssätt i analysen, men har inte som syftet att enbart pröva och identifiera argument som argumentationsanalysens. Innehållslig idéanalys söker snarare att få en omfattande och grundlig förståelse för vad texten ger uttryck för. Målet är att kunna identifiera och sammankoppla argument med politiska idéer och ideologier (Bergström & Boréus 2008:155f). Genom att använda oss av innehållslig idéanalys i denna uppsats kan vi få en överblick över textens innebördsaspekt och en bättre förståelse av vilka politiska idéer texten ger uttryck för. Med hjälp av metoder från argumentationsanalys kommer vi kartlägga de argument som framförs i ”Uppropet”, dock kommer denna metod främst användas och ses som en teknik för att beskriva argumenten. Tillvägagångssättet för hur man genomför en argumentationsanalys kan variera. Den modell vi valt är Pro et contra-analysen, som är beskriven i boken *Textens mening och makt* (2008) av Bergström och Boréus (Bergström & Boréus 2008:95f). Modellen går ut på att koda och gruppera olika argument i texten efter en viss mall. Först identifieras textens tes, det vill säga den teori som författaren håller och försvarar med hjälp av olika argument. Därefter identifieras argument i första ordningen, de argument som direkt talar för eller emot tesen. Dessa argument kodas med P för (Pro) eller C emot (Contra), beroende på om de underbygger eller talar emot tesen eller argumentet. Bokstaven följs av en siffra för att markera i vilken ordningen påståenden kommer i texten. Det första argumentet i texten som argumenterar för tesen betecknas såldes; P1. Samtidigt som man identifierar textens huvudargument, argument i första ordningen, utstakar man även argument i andra ordningen. Det vill säga påståenden som underbygger eller talar emot argument i första ordningen. Dessa betecknas på samma sätt som argumenten i första ordningen, med bokstaven P eller C och en siffra beroende på i vilken ordning de kommer i förhållande till det argument de understödjer eller talar emot. p3P2 är beteckningen för det tredje påståendet för argument i andra ordningen som understödjer det andra argumentet i första ordningen. För att kunna tydliggöra och utstaka argument krävs det många gånger att man gör en preciserad tolkning och omskrivning av de språkliga satserna (Bergström & Boréus 2008:98f), vilket också har varit en central del av den innehållsliga idéanalysen.

4.3.2 Innehållslig idéanalys - begreppsdefinition

Politisk idé: Innebörden av termen idé har varierat under historiens gång och kan vara svår att avgränsa och definiera (Bergström & Boréus 2008:149f). Definitionen av 'idé' som förklaras av Bergström och Boréus (2008) är även den vi hänvisar till i denna uppsats. Bergström och Boréus (2008) förklarar idé som en typ av "tankekonstruktion". Denna tankekonstruktion bygger på kontinuitet tillskillnad från mer tillfälliga och övergående intryck och attityder. Det kan vara värderingar eller föreställningar om verkligheten eller om företeelser, hur någonting är eller hur man borde handla (Bergström & Boréus 2008:149). En vedertagen definition för ideologi, som även är redogjort för i avsnittet Ideologianalys, är "en målinriktad och systematisk sammanställning av politiska ståndpunkter" (Bergström & Boréus 2008:150). Idéer och politiska ställningstaganden är de beståndsdelar som sammantaget utgör en ideologi, och med politisk idé menar vi politiska ståndpunkter och värderingar om samhället.

4.4 Kritisk reflektion

För att kunna undersöka hur texten fungerar som en plattform för politisk kommunikation är det viktigt att först göra en närläsning av texten. Detta för att få en bättre förståelse för vad texten ger uttryck för och undvika feltolkningar i analysen. Med en ideologianalytisk ansats och innehållslig idéanalys kan vi dels få en övergripande bild av textens värdegrunder och dels en fördjupad förståelse genom att se hur texten argumenterar för politiska idéer. Utifrån vår analys av texten vill vi kunna bidra till en övergripande diskussion om hur texten fungerar som en kritik till rådande politik. Problem som kan uppstå vid både ideologianalys och innehållslig idéanalys är man påtvingar texten de analysenscheman och struktureringsmodeller man utgår ifrån och på så sätt inte tolkar texten i relation till sin helhet. I ideologianalysen kan kategoriseringsverktyget dimensioner te sig problematiskt om dimensionerna är så vagt utformade att de inte fungerar ömsesidigt uteslutande (Bergström & Boréus 2008: 172f). Denna problematik kan man dock begränsa genom att ha teoretiskt förankrade dimensioner och se till att de fungerar avgränsande gentemot varandra. Vid innehållslig idéanalys rör problematiken främst struktureringen av textens argument. Den deskriptiva analysen kräver att argumenten, både de som är direkt uttalade och de som är underförstådda, tolkas tydligt. Specifikt kan det handa om hur olika stycken ska tolkas, vad de språkliga satserna sammantaget uttrycket (Bergström & Boréus 2008:36141f). En annan komplicerande faktor i tolkningen av denna text är att satiren rör sig mellan en seriös och humoristisk sfär. Att förutsätta att textens budskap är seriöst men endast framställt på ett humoristiskt sätt vore

felaktigt, likaså att avvisa hela texten som ett skämt. Därför krävs det att vi som uttolkare noga överväger vad som egentligen sägs i texten. I denna uppsats precis som vid all texttolkning och analys kan det finnas problem med att uppnå intersubjektivitet. Intersubjektiviteten förutsätter att en studie är grundad på premisser och genomförd med metoder som garanterar att andra forskare vid andra tillfällen, men med samma metoder, kan komma fram till samma eller liknande resultat(Bergström & Boreús 2008:36) Vår ambition är dock att uppnå god intersubjektivitet och under arbetet med uppsatsen kommer vi noga att redogöra för våra tolkningar av materialet. En annan kritisk aspekt av denna uppsats skulle kunna vara att vi har valt material helt baserat på egna idéer och intressen och att detta skulle kunna innebära en skevhet i våra tolkningar av empirin och de resultat vi kommer fram till. Vi vidhåller dock vår ambition om god intersubjektivitet och anser att egna politiska intressen och förförståelse inte kommer att utgöra problem för vår uppsats, då analysmetoder och tolkningsverktyg är vetenskapligt förankrade.

5. Teorikapitel

5.1 Den seriösa diskursen och humorns kraft

Humor har funnits sedan urminnes tider och i många färgstarka, uttrycksfulla former. Sociologen Michael Mulkay har i sin bok *On Humour* (1988) närmare undersökt vilka premisser som humor verkar inom, och hur det kommer sig att den över huvud taget kan existera. Humorn spelar en stor roll för vår sociala interaktion och vårt relationsbyggande med andra människor och Mulkay menar att humor är ett fenomen som uppstår när vi, om än bara för en liten stund, tappar fokus och uppmärksamhet på den verklighet vi befinner oss i (Mulkay 1988:22). För att förstå fenomenet humor bör vi se till vilka premisser den verkar på och inom vilka ramar den ryms. ”Serious discourse”, menar Mulkay är själva den grundpremiss som ger upphov till humorns existens. Denna seriösa diskurs är den vi vanligtvis verkar i och den bygger på att vi alla utgår ifrån att det finns en verklig, gemensam verklighet och att vi alla delar samma uppfattning om den (Mulkay 1988:23). Denna diskurs förutsätter vårt antagande om en verklighet som existerar utanför oss själva och de uppfattningar som inte överensstämmer med den seriösa diskursen bortförklaras som oförmåga att förstå eller feltolkningar (Mulkay 1988:23). Mulkay ställer upp tre kriterier för att begreppsliggöra den seriösa diskursen och menar att det är nödvändigt att dessa kriterier möts för att man skall kunna upprätthålla den. För det första finns det ett behov av att eliminera motsägelser, för det andra krävs det att man formulerar en gemensam uppfattning och därefter, och till sist, att denna uppfattning reproduceras som legitim kunskap om verkligheten (Mulkay 1988:26). För att förklara humorns existens har han även anammat Koestlers term ”Bisociation”, som beskriver att humor uppstår när olika tolkningar av verkligheten på ett oväntat sätt möts (Mulkay 1988:26). Det är alltså i gränslandet mellan den seriösa diskursen och de individuella tolkningarna av den som humorn uppstår och har sitt spelrum.

Den humoristiska sfären fungerar radikalt motsatt den seriösa och är beroende av att olika människor tolkar världen och verkligheten på olika sätt. Samtidigt som humorn är beroende av att olika tolkningar inte överensstämmer, reproduceras den även ramarna inom vilka den verkar, genom att generera kontrasterande tolkningar och tvetydighet (Mulkay 1988:28). Denna överlappande tankegång som begreppet ”bisociation” utgör är nödvändig för att den humoristiska sfären skall överleva men innebär också ett ständigt hot mot densamma. ”Bisociation” är bryggan mellan den seriösa diskursen och den humoristiska sfären och när som helst kan den humoristiska sfären tvingas stå tillbaka för det seriösa. Det enda som krävs

är att någon ifrågasätter ett skämt. När man ifrågasätter något utgår man ifrån den seriösa diskursen och skämtet upphör att vara roligt(Mulkay 1988:29).

I sin bok berör Michael Mulkay explicit den politiska humorn och på vilka sätt den tar sig uttryck. Han berör politisk satir i form av satiriska serier och texter och utgår ifrån definitionen att den politiska humorn kan vara allt ifrån mild och harmlös till sylvass och radikal, men att den alltid anspelar på faktiska händelser och knyter an till den seriösa diskursen(Mulkay 1988:197). Härefter ligger skillnaden mellan den typen av humor som han inledningsvis beskriver och den som rör politik, den sistnämnda anspelar på verkligheten så som den förstås utanför humorsfären och har såväl andra syften som verkningar än den humor som endast avser erbjuda avslappning och skratt. Den politiska humorn rekonstruerar och reproducerar sin egen definition av verkligheten genom att dekonstruera de politiska idéer och politiker som står i opposition till de egna värderingarna(Mulkay 1988:197). Den politiska humorn verkar främst genom att förflytta politiken från den seriösa diskursen till den humoristiska, syftet är överdriva negativa attribut och således vinna kraft för egen sak(Mulkay 1988:202). Satirens främsta avväpnande teknik utöver överdrivna negativa attribut består i att suddas ut kanterna på den seriösa diskursen och ifrågasätta huruvida det som kritiseras verkligen borde få anses vara seriös politik eller ej. Oftast bygger den politiska satiren på motsägelser som är helt parallella med verkliga politiska händelser och blir således aktiv i både den seriösa och den humoristiska diskursen(Mulkay 1988:203). Politisk diskurs är generellt sett präglad av motsättningar mellan olika verklighetsuppfattningar och ideologier vilket yttrar sig i att satiren och den politiska humorn alltid har en negativ utgångspunkt. Mulkay vidhåller dock att den politiska humorns faktiska verkningar i den seriösa diskursen är begränsade, att politisk humor snarare bidrar till att för de politisk insatta stärka en slags grupp tillhörighet(Mulkay 1988:209). Han menar att den politiska humorn som produceras idag produceras inom ramarna för vad den söker kritisera, och att det leder till att den blir verkningslös. Att de som tar till sig den politiska satiren till en majoritet består av de som aktivt söker sig till den och som redan deltar i den specifika diskursen som satiren utgår ifrån(Mulkay 1988:209). Vidare hävdar han också att användandet av den humoristiska sfären för att nå ut med ett politiskt budskap bäddar för ett sannolikt misslyckande. Innehållet i satiren är till fullo beroende av att det tolkas utifrån korrekta premisser och eftersom budskapet sprids med hjälp av humor kan man alltid avfärda dess innebörd med hänvisning till att det är just humor, och inte allvar(Mulkay 1988:210). Omvänt kan det också tänkas innebära att det finns en omvänd funktion i den politiska satiren

och humorn, att det därmed blir möjligt att uttrycka sig grovt och hänvisa till att det bara är humor.

5.2 Hegemoni - Makten att definiera

Begreppet hegemoni kommer från den politiska filosofen Antonio Gramsci (1891-1937) och är en teori om hur styrande grupper vidhåller sin makt över underlägsna grupper genom att strukturellt övertyga den underordnade gruppen att den överordnade gruppen handlar i dess intresse(Lull 2000:51). Hegemoni är dels ett begrepp som ger uttryck för sociala maktskillnader och dels en metod för hur social makt erhålls och upprätthålls(Lull 2000:48). Denna maktskillnad återfinns i såväl politiska, ekonomiska och kulturella relationer som mellan nationalstater och de sociala grupper inom dem.(Lull 2000:48). James Lull(2000) återger Surat Halls beskrivning av hegemoni; hegemoni är summan av alla de konkurrerande verklighetsbeskrivningar som finns inom den dominerande klassen. Den dominerande klassen sätter gränserna, mentala och strukturella, inom de underordnade klassernas livsvärld och övertygar deras underordning på ett sådant sätt så att de vidmakthåller sin egen dominans(Lull 2000:50). För att hegemoni ska kunna verka krävs det att den dominerande ideologin accepteras av de underordnade grupperna. Det bygger på att de underordnade grupperna rättar sig efter de förhärskande föreställningarna, och att dessa föreställningar sedan reproduceras och blir självklara inom kulturen(Lull 2000:50f). Att detta är möjligt beror bland annat på att de underordnade grupperna inte är medvetna om att de blir undertryckta genom värderingar och normer(Lull 2000:73).

I sin teori betonar Gramsci bland annat hur massmedia användas av den dominerande klassen för att bevara sin makt, välstånd och status. Genom att använda eller kontrollera medieindustrin har man möjlighet att producera, reproducera och popularisera sin kultur och ideologi(2000:49). Detta på ett betydligt lättare sätt än vad folk i allmänhet har möjlighet att göra. Genom att kontrollera informationen som sprids via media är man garanterade att ens åsikter återges i offentligheten på ett fördelaktigt sätt(Lull 2000:49f). Mediernas effektivitet ligger i att de fungerar som socialiserande institutioner; att de på ett obemärkt sätt kan påverka sin publik att uppfatta normer, sociala roller och beteenden. Likaså att idéer och åsikter legitimeras just på grund av att media reproducera och sprider dem, vilket gör att dessa blir mer benägna att accepteras av befolkningen(Lull 2000:53).

Dock påpekar många forskare att teorin om hegemoni kräver förnyelse och förändring för att fortsätta vara relevant, bland annat att det är viktigt att betona att hegemoni inte är ett permanent tillstånd. Den sociala makten är inte något som är fastställt eller obestridligt, den är något som kontinuerligt måste övervinnas. Det har också betonats att den underordnade klassens position inte alltid är ett tecken på underkastelse, att varje reaktion är ett motstånd mot hegemonin och att allt ovanifrån inte nödvändigtvis representerar värderingar från den dominerande klassen(Lull 2000:64). Mediernas roll och effektivitet har också ifrågasatts och Lull(2000) påpekar att alla typer av medierad kommunikation även förmedlar budskap som utmanar den dominerande ideologin. De tolkningar som görs av publiken skiljer sig ofta mot den dominerande ideologins och kulturens. Budskap som förmedlas av media såväl som av andra källor modifieras av mottagaren på så sätt att de passar in i dennes livsvärld, skriver Lull(2000:64). Alla sociala maktskillnader eller förmedlandet av ideologiska budskap bör därför inte ses som hegemonisk makt eller som utövandet av den. Inte heller bör förmågan till motstånd förpassas.

Teorin om hegemoni blir relevant i förhållande till det Mulkay kallar den seriösa diskursen. Grundförutsättningen för den seriösa diskursen är att vi alla utgår ifrån att det finns en verklighet utanför oss själv och att vi delar samma uppfattning om denna verklighet. De uppfattningar som skiljer sig från den seriösa diskursen bortförklaras som feltolkningar eller oförmåga att förstå. För att den seriösa diskursen ska kunna upprätthållas krävs det att dessa gemensamma föreställningar reproduceras som legitim kunskap om verkligheten. Beskrivningen som Mulkay gör av den seriösa diskursen överensstämmer med beskrivningen om den dominerande ideologin inom hegemonin. Den seriösa diskursen kan sålunda sägas utgöra den förhärskande klassens verklighetsuppfattning. Vidare kan man då dra slutsatsen att det är den förhärskande klassens verklighetsuppfattning som den politiska satiren både grundar sig i och kritiserar.

6. Analyskapitel

6.1 Innehållslig idéanalys – Argument och politiska idéer

Texten ”Uppropet” handlar om vardagen för den svenska satirikern så som den ser ut år 2011 i Sverige. Satirikernas position på arbetsmarknaden blir allt sämre som en direkt följd av sittande politikernas radikala åtgärder, och det blir allt svårare att leverera ett kvalitativt arbete. ”Uppropet” berör en verklighet där det politiska klimatet blir allt hårdare och uppmanar till organisering och förändring, till förmån för de hårt slitande satirikerna. Texten är skapad i en politisk kontext av frilansskribenten Rebecka Ahlberg och skriven i form av en debattartikel, undertecknad ”Sveriges satirikers centralorganisation”. ”Uppropet” publicerades i seriemagasinet *Galago*, nummer två år 2011, som är ett magasin där man främst berör politisk humor på olika nivåer. Tesen i texten är inte klart uttalad men kan formuleras på följande vis; ”Det politiska klimatet har blivit så absurt att det kraftigt försvårat möjligheterna för svenska satiriker att göra politisk satir”. I texten finns sju argument som direkt talar för tesen och ett flertal påståenden som underbygger de olika argumenten(Bilaga 2). Textens argument är följande:

- P1 Det har skett förändringar i det svenska samhället och politiska klimatet har blivit hårdare och mer absurt.
- P2 Det har funnits ett stort behov av att tolka det som sker runt omkring oss, här har satiren har under alla tider fyllt en viktig funktion.
- P3 Från regeringshåll inför man reformer så förnuftsvidriga att förutsättningarna drastiskt har försämrats för dem som försörjer sig på att driva med politiken.
- P4 Läget har den senaste tiden förvärrat ytterligare och behovet av satir ökar dramatiskt, men arbetsvillkoren blir allt tuffare.
- P5 Satirikers situation ignoreras från regeringshåll
- P6 Att vi inte har samma ekonomiska resurser som Svenskt näringsliv ska inte betyda att satiriker inte har rätt till en skälig lön, god arbetsmiljö och en stimulerande fritid
- P7 Regeringen har i praktiken urholkat anställningstryggheten och försvårat satirikers position på arbetsmarknaden

Enligt Mulkay (1988) bygger den politiska satiren på invändande påståenden mot verkliga politiska händelser. Politiska humorn har alltid den negativa utgångspunkt då den politiska diskursen generellt utmärks av motsättningar mellan olika verklighetsuppfattningar och ideologier och det är dessa motsättningar som tar sig uttryck i den politiska satiren(Mulkay

1988: 204). Således är också fallet med ”Uppropet” och till stor del också hur argumentationen är uppbyggd. Merparten av de påståenden som framförs i texten innehåller referenser till verkliga politiska förhållanden. Författaren använder dessa referenser som exemplifierande påståenden för att understödja sina argument. Dessa politiska hänvisningar har också uteslutande en negativ utgångspunkt i texten. I en icke satirisk argumentation hade ett alternativ varit att använda sig av politiska referenser som går i linje med de egna åsikterna och således inte ha en kritisk utgångspunkt i dessa. Detta är dock inte fallet i ”Uppropet”. Det är även i de motsättningar och politiska referenser vi hittar de politiska idéer författaren ger uttryck för i denna text, något vi kommer återkomma till senare i analysen.

Enligt Mulkay (1988) skapas politisk humor genom att förflytta politiken från den seriösa diskursen till den humoristiska sfären. Detta genom att överdriva och framställa politiska idéer och händelser negativt, så att de istället framstår som komiska och opålitliga. Detta gör författaren på två olika sätt i texten, antingen för hon upp dem som exempel och argumenterar emot dem eller använder dem för att understödja sina argument. Det sjätte argumentet är ett exempel på hur författaren drar paralleller till verkliga förhållanden som hon sedan argumenterar emot. P6; ”Att vi inte har samma ekonomiska resurser som Svenskt Näringsliv ska inte betyda att satiriker inte har rätt till en skälig lön, god arbetsmiljö och en stimulerande fritid”. Likaså gör hon i påståendet p2P5; ”Det inte rimligt at kräva att arbetstagare med tuffare arbetsvillkor ska kunna prestera något som överträffar Roland Poirier Martinsson”.

I argumenten P3 och P4 använder författaren de politiska referenserna som exempel för att understödja sina argument. Argumentet P3 lyder ”från regeringshåll införts reformer som försvårat förutsättningarna för dem som försörjer sig på att göra politisk satir” Detta påstående exemplifieras bland annat med nästa mening där författaren skriver ”Inget i humorhistorien, menar vi, kan mäta sig med att Fredrik Reinfeldt på fullaste allvar menar att RUT-avdraget minskar klassklyftor”. Samma argumentationsteknik används påståendet P4, där författaren förklarar att ”läget har den senaste tiden förvärrats ytterligare och behovet av satir ökar dramatiskt, men arbetsvillkoren blir allt tuffare”. För att illustrera detta räknar författaren upp en rad olika politiska händelser. Ahlberg skriver; ”Sven Otto Littorin målar tavlor och döper dem till ’Arbetslinjen’, Anton Abele kommer in i riskdagen och entreprenörskap föreslås som ett obligatoriskt skolämne. Behovet av satir ökar dramatiskt, men arbetsvillkoren blir allt tuffare”. På samma sätt räknar Ahlberg upp ett par olika händelser för att styrka argumentet P2; ”Det har funnits ett stor behov av att tolka det som sker runt omkring oss, här har satiren

under alla tider fyllt en viktig funktion”. Vidare skriver Ahlberg; ”När regeringen drev igenom FRA-lagen, privatiserade välfärden och monterade ner sjukförsäkringssystemet var vi många som drog en lättnadens suck över att det i alla fall fanns folk som skämtade om det”. Genom att exemplifiera med påståenden om politiska händelser som är framställda på ett negativt sätt, tjänar de således författarens syfte och kan användas som stödjande argument i texten. Ahlberg flyttar på så sätt politiken från den seriösa diskursen till den humoristiska sfären.

I flera av de påståenden vi omnämnt i tidigare stycke, hittar vi också de politiska idéer Ahlberg ger uttryck för i ”Uppropet”. Dessa uttrycker främst en motsättning till de politiska händelser som texten refererar till. I exemplifieringen om ’nya regeringsreformer’ när författaren skriver, ”... att Fredrik Reinfeldt på fullaste allvar menar att RUT-avdraget minskar klassklyftor” uttrycker Ahlberg ett misstycke mot skattereformen för hushållsnära tjänster, RUT. Likaså uttrycker författaren sin motsättning mot de politiska händelser hon listar i påståenden P4, när hon förklarar hur läget har förvärrats genom att skriva ”Sven Otto Littorin målar tavlor och döper dem till ”Arbetslinjen”, Anton Abele kommer in i riksdagen och entreprenörskap föreslås som obligatoriskt skolämne”. Detta göra hon också, i påståendet P2, i förklaringen till varför det funnits ett stort behov av personer som tolkar det som sker i samhället. Här nämner Ahlberg FRA-lagen, privatiseringen inom välfärdssektorn och reformer inom sjukförsäkringssystemet som exempel. De argument som för upp en egen politisk ståndpunkt, snarare än påtalar kritik emot, är argumenten P6. Det är ett kritiskt påpekande om att trots mindre ekonomiska resurser bör de som arbetar med politisk satir ha rätt till skälig lön och god arbetsmiljö.

Att det inte finns argument som direkt talar för politiska idéer som författaren sympatiserar med beror troligtvis på att det skulle gå emot textens genre. Utgångspunkten för politisk satir är politiska idéer som står i opposition till de egna. Skulle författaren föra in politiska argument som går i linje med de egna värderingarna skulle hon också föra in den seriösa diskursen i den humoristiska sfären. Risker är då att spelrummet där humorn uppstår och verkar, reduceras. Den humoristiska sfären skulle bli tvungen att stå tillbaka för den seriösa diskursen och de satiriska påståendena skulle kunna tänkas bli mindre effektfulla. Även om satiriska texter används för att föra fram politiska budskap, menar Mulkay(1988) att de sällan har någon inverkan inom den seriösa diskursen. Vad det främst kan bidra till är förstärka samstämmigheten hos de som redan sympatiserar med den specifika diskursen som den politiska humorn utgår ifrån. Utifrån denna slutsats skulle Ahlbergs argumentföreläggelse endast ha

inverkan på dem som delar samma åsikt och inte sympatiserar med de politiska händelser hon gör satir på.

6.2 Ideologianalys - Ideologier och trender i empirin

I texten kan vi skönja tre olika ideologiska tankegångar, en konservativ/ liberal och en socialistisk. Den starkaste tendensen i empirin är att betrakta som socialistisk då de värdepremisser man utgår ifrån överensstämmer med några av de ideologiska socialistiska grunderna vi nämnt tidigare, så som arbetarrörelsens organisering, solidaritet och sammanhållning(Liedman2005:253)(Bilaga 4,2013). Dessa premisser utgör grunden som detta fiktiva fackförbund står på i sin strävan att nå förändring och därav blir både textens budskap och kontext sammanfallande med flera av de tingstenska ideologielementen för kategorin socialistisk ideologi(Bilaga 4, 2013).

”Att vi inte har samma resurser som Svenskt Näringsliv ska inte betyda att vi inte har rätt till en skälig lön, god arbetsmiljö och en stimulerande fritid!” (Ahlberg 2011)

Citatet ovan utgör ett exempel för vad som i texten fungerar som både ett budskap och ett uttryck för socialistisk ideologi. I en socialistisk kontext är ändamålet klasskamp och arbetarnas revolution och frigörelse(Liedman 2005:202), vilket vävs in i textens påståenden om verkligheten;

”Sanningen är dock att regeringen i praktiken har urholkat anställningstryggheten. De har kraftigt försvårat vår position på arbetsmarknaden. Detta har skett helt medvetet, och det är nu dags för oss att sätta stopp. ” (Ahlberg 2011)

Den konservativa och den liberala ideologin som kommer till uttryck i texten sammanfaller med varandra och uppmärksammas främst genom den socialistiska textens verklighetsomdömen, Tingstens andra ideologielement(Bilaga4,2013). ”Uppropet” drar klara paralleller till verkliga politiska händelser och agerar därmed inom både den seriösa diskursen och den humoristiska sfären(Mulkay 1988:197), detta innebär även att man samtidigt som man kritiserar rådande politiska åtgärder också erkänner dem som verkliga, och på så sätt erkänner den förhärskande klassens världsbild(Lull 2000:49). De faktiska politiska händelserna man använder sig av stämmer överens med konservativa och liberala tankegångar och texten kritiserar direkt sittande regerings reformer;

”När regeringen drev igenom FRA-lagen, privatiserade välfärden och monterade ner sjukförsäkringssystemet var vi många som drog en lättnadens suck över att det i alla fall fanns folk som skämtade om det”. (Ahlberg 2011)

”Uppropet” är skriven som en debatterande ledare ur ett specifikt politisk perspektiv, det innebär att de andra två identifierade ideologierna inte kommer till tals eller kan bemöta det som sägs. Texten driver med politiken på ett ganska så radikalt sätt och det kan innebära att mottagaren av texten väljer att avfärda den, som Mulkay hävdade, på basis att det bara är humor(Mulkay 1988:210). Dock innehåller texten så många politiska parallella uttalanden och referenser från den seriösa diskursen att man inte heller kan bortse ifrån att den uttrycker ett faktiskt politiskt budskap under ytan av det humoristiska, och referenserna placerar texten centralt i den seriösa diskursen(Mulkay 1988:23).

6.2.2 Den seriösa diskursen i ”Uppropet”

I texten skriven av Rebecka Ahlberg ger de politiska referenserna uttryck för det som Mulkay skulle kalla för den seriösa diskursen(Mulkay 1988:23). De reformer som kritiserats och förlöjligas erkänns också som det verkliga, vilket är själva grunden för den seriösa diskursen. I Sverige år 2011 är det en blandad politisk allians som sitter vid makten och de agerar utifrån konservativa och liberala ideologier. Detta återspeglas på ett allvarsamt och deskriptivt sätt i ”Uppropet” och ligger också till grund för det glapp mellan föreställda verkligheter som utgör arenan för den humoristiska och satiriska diskursen. Texten erkänner dessa politiska föreställningar och reformer som verkliga och maktinnehavande men håller inte med den konservativa och den liberala ideologins värdepremisser. Det i sig utgör vad Mulkay menar med begreppet ”Bisociation”(Mulkay 1988:26). Alltså att texten ”Uppropet” genom sina grundläggande värdepremisser ställer upp en kontrasterande tolkning av hur verkligheten är beskaffad och hur den bör vara;

”Det politiska klimatet har blivit både hårdare och mer absurt, med ett ökat spelrum för högerpopulister liksom nyliberaler. Saker som för bara ett par år sedan hade varit orimliga, som en utförsäljning av Apoteket eller den traditionella socialdemokratins död och förruttnelse, har plötsligt blivit verklighet” (Ahlberg 2011)

Den seriösa diskursen i ”Uppropet” består av en diskussion om det aktuella politiska klimatet. En diskussion som berör såväl nedmontering av välfärdssystem och statligt ägda bolag som en arbetsmarknad med ökade klyftor och sämre arbetsvillkor för satiriker. Den röda tråden genom hela texten berör dess huvudpoäng; att dagens politiska klimat har blivit så absurt att det inte längre går att försörja sig på att skämta om det (Ahlberg 2011) och det är i detta budskap som det sker en ”Bisociation” som gynnar textens ironiska inslag. Denna ”Bisociation” är alltså glidningen mellan tolkningarna av texten, dels som ett upprop för en seriös sak men även som ett skämt om densamma.

6.2.3 Den humoristiska diskursen i texten ”Uppropet”

I glidningen mellan verklighetsbilderna i de respektive ideologierna finner vi humorns främsta spelrum. Här tar sig humorn uttryck i form av hånfull och förlöjligande satir med avsikt att underminera sittande politiker och de reformer de tar sig för. Ahlberg använder sig av satiren för att beskriva en verklighet som är särskilt absurd och uppochnedvänd och texten uttrycker en undran inför om politiken är att betrakta som en faktisk verklighet eller ett skämt;

”Inget ögonblick i humorhistorien, menar vi, kan mäta sig med att Fredrik Reinfeldt på fullaste allvar menar att RUT-avdraget minskar klassklyftorna” (Ahlberg 2011)

Dessa satiriska inslag i en text med ett annars seriöst politiskt budskap om facklig kamp och arbetarrörelsens organisering bör ses i ljuset av sin egen kontext. Precis som Mulkay hävdar att satirens verkningar i den seriösa diskursen är begränsade och att den faktiska verkningen av politisk humor främst är att stärka de egna leden (Mulkay 1988:209) ser vi här att det krävs ett politiskt intresse för att förstå varför inget ögonblick i humorhistorien kan mäta sig med Reinfeldts uttalande. För att det politiska budskapet här skall framgå krävs det alltså att man deltar i den humoristiska sfären och delar de socialistiska värdepremisser som texten grundar sig på. Övergripande i texten är också den negativa jargonen man använder sig av för att beskriva verkligheten, vilken också den är karaktäristisk för politisk humor (Mulkay 1988:202). Den humoristiska sfären är beroende av flödet av olika tolkningar och föreställningar om verkligheten (Mulkay 1988:28) och detsamma gäller humorn i texten ”Uppropet”. Tolkar man texten sett ur en konservativ eller liberal diskurs blir den snarare hånfull än rolig, men sett i sin kontext bedriver den humor på flera olika nivåer. Exempelvis så kan hela texten tolkas som att man skämtar om att man skämtar, Ahlberg skriver alltså en humoristisk text om att det inte går att göra humor längre.

6.2.4 Textens politiska budskap och dess ringar på vattnet

Ahlbergs(2011) satir bör ses och tolkas utifrån två specifika kontexter, dels den som själva texten uttalar sig om, men också det faktum att den publiceras i en tidning känd för sitt politiska innehåll. Hon beskriver en verklighet där ett yrke förlorar sin status, välfärdssamhället monteras ned, och anställningstryggheten urholkas(Ahlberg 2011). Det är en dystert kontext som lägger grunden för de budskap som växer fram. En uppmaning att organisera sig, att kämpa för en rimlig verklighet där man får en skälig lön för sitt arbete, oavsett om man är förmögen eller ej(Ahlberg 2011). Kontexten som texten uttalar sig om har vid sex olika tillfällen referenser till faktiska politiska händelser(Bilaga 1, 2013), vilket enligt Mulkay innebär att Ahlberg här söker förflytta politiken från den seriösa diskursen till den humoristiska sfären(Mulkay 1988: 202). Dessa referenser innebär också för själva texten att den förstås i anknytning till dessa politiska händelser. Genom att uttrycka de rådande makthavarnas politiska idéer och erkänna dem som riktiga befäster man den rådande diskursen(Lull 2000:51). Dock kan dessa referenser också verka legitimerande för det egna budskapet då ansatsen att man pratar om ett faktiskt problem blir mer seriöst om man förankrar den i den seriösa diskursen(Mulkay 1988:203). Som Mulkay förklarar är ett av de största problemen för politiska budskap som kommuniceras genom humor att de också verkar inom den diskursen de ofta söker kritisera (Mulkay1988:209), och texten ”Uppropet” är inget undantag. Mulkey hävdar dock att det innebär att den politiska humorn inte har någon annan påverkan än att det stärker den egna homogena politiska gruppen(Mulkay 1988:206) men här har texten lyckats bryta igenom de egna leden för att bli ämne för diskussion i den seriösa diskursen(SvD 30/6,2011). Ahlbergs (2011) satir innehåller flertalet radikala budskap som sammanfaller med den mer radikala socialistiska grenen (se metoddel) och det är här texten slår sig ut på en bredare medie-agenda. Budskapet om ”*den traditionella socialdemokratins död och förruttnelse*” och textens mest radikala uppmaning ”*Skjut Per Gudmundsson*”(Ahlberg 2011), utgör båda exempel på en radikal socialistisk revolutionär gren som menar att successiva reformer inte leder till arbetarnas revolution och som förespråkar våld som ett tänkbart verktyg för att ta sig dit (Liedman 2005). Per Gudmundsson är journalist för *Svenska Dagbladet* och i allra högsta grad en levande människa, och den radikala uppmaningen att skjuta honom ledde både till polisanmälningar och till en JK-anmälan år 2011(Svd 30/6-2011). Journalisterna Dan Nilsson och Karin Thurfjell skriver i en artikel i *Svenska Dagbladet* i juni samma år att det är att betrakta som ett allvarligt hot när man uppmanar till att skjuta en journalist och drar direkta kopplingar till att denna uppmaning

delats via sociala medier av personer med anknytning till Vänsterpartiet. De menar att dessa personer ställt sig bakom dödshotet när de kommenterat Ahlbergs alster via det sociala mediet Twitter och polisanmälde personerna i fråga(SvD 30/6-2011). Polisen överlämnade i sin tur anmälan till JK som efter kortare granskning lade ner ärendet med hänvisning till att det rör sig om en satirisk text och är ämnat som humor(Svd 30/6-2011). Det här utgör alltså en avvikelse från Mulkays antagande och innebär att ”Uppropet” faktiskt har haft en inverkan i den seriösa diskursen. Genom att sprida informationen om serien och ”hotet” som finns i den agerar ju SvD i omvänd mening och legitimerar både Galago och Ahlberg som politiska aktörer, och genom att föra upp ärendet på samtals agendan sprider man idéen(Lull 200:53).

Platsen i rampljuset för Ahlbergs alster kan som sagt tolkas som en politisk inverkan i den seriösa diskursen, men detta innebär inte att texten ”Uppropet” lyckas nå ut med sina politiska budskap. Det som uppmärksammas i SvD är textens mest radikala budskap och inte någonstans lyfter man den problematik som texten ger uttryck för angående välfärd och anställningstrygghet. Det här skulle kunna tolkas som den seriösa diskursens hegemoniska maktutövande, där artikeln syftar till att anspela på att anhängare till Vänsterpartiet förespråkar våld och underminerar journalistik och demokrati. Svenska Dagbladets huvudbudskap blir därmed att det här är ett reellt hot inbäddat i humor och att det här ytters utgör ett hot mot samhället och demokratin. Spridningen av detta budskap kan därmed ses som en användning av massmedier för att legitimera sin åsikt(Lull 2000:49). Således lyckas SvD, genom sin förhärskande uppfattning, i enlighet med den seriösa diskursen, både anklaga satiren för att vara våldsbejakande och anti-demokratisk samtidigt som man förenklar texten ”Uppropet” och tar den ur sin kontext.

7. Resultatdiskussion

Textens argumentföreläring går tydligt i linje med den beskrivning Mulkay(1988) redogör för om hur politisk satir är uppbyggd. Nästan uteslutande grundar sig påståendena i att de kritiserar politiska idéer och händelser. Texten uttrycker således en ganska tydlig politisk opposition till den politiska diskursen regeringen är en del av. Då beskrivningen som Mulkay gör av den seriösa diskursen överensstämmer med beskrivningen om den dominerande ideologin inom hegemonin kan man tänka sig att de politiska idéer "Uppropet" kritiserar är den förhärskande klassens idéer. Ideologianalysen visar klart att texten bottenar i en revolutionär socialistisk ideologi, där det främsta målet är arbetarrörelsens organisering(Se Bilaga 4,2013). "Uppropet" ger uttryck för såväl socialistisk ideologi som konservativ och liberal men de två sistnämnda får endast utrymme i texten när dess värderingar eller konkreta politiska tilltag kritiseras. Det revolutionära i texten kommer främst till uttryck i det andra tingstenska ideologielementet "verklighetsomdöme"(se metoddel) där Ahlberg (2011) påpekar att "den traditionella socialdemokratins död och förruttnelse, plötsligt har blivit verklighet". Detta bör ses som ett förkastande av den socialism som tror på arbetarrörelsens organisering och kapitalismens fall genom successiva reformer(Liedman 2005:246). Även textens mest radikala uttryck, kravet som lyder "skjut Per Gudmundsson"(Ahlberg 2011) kan ses som ett uttryck för en mer radikal socialistisk ideologi där våld som ett verktyg för att nå sitt ändamål inte utesluts(Liedman 2005:252).

Den satiriska texten "uppropet" inte kan fungera som politisk kommunikation så länge den för in den seriösa diskursen i den humoristiska sfären. Visserligen har vi sett att texten fått utrymme i den seriösa diskursen och då med ett radikalt budskap. Men kampen om att definiera vad som är tillåtet och inte, har här vunnits av *Svd* och den förhärskande klassens verklighetsuppfattning. Ett slags hegemoniskt maktutövande från *Svd's* sida har för den politiska kommunikationen i "Uppropet" inneburit att dess budskap förbisets till förmån för debatten och förkastandet av att man uppmanat till att skjuta Per Gudmundsson. Den övergripande slutsatsen blir med det sagt att Mulkays(1988) slutsats om att politisk satir sällan har en inverkan inom den seriösa diskursen till viss del stämmer. Texten har haft en viss inverkan inom den seriösa diskursen då den både fått utrymme och spridits inom den samma. Dock har den humoristiska sfären fått stå tillbaka för den seriösa diskursen, och de verklighetsuppfattningar som "Uppropet" gett uttryck för har inom den seriösa diskursen bortförklarats och undertryckts av där rådande tolkningar.

Det är viktigt att vara medveten om textanalysens problematik: att vi som uttolkare har en förståelse och kunskap som påverkat resultatet vi funnit. Detta behöver dock inte betyda att vår studie och dess resultat har låg tillförlitlighet eller inte är saklig. Vi har haft för avsikt att hålla hög kvalitet och transparens i vår uppsats. Vi har redogjort för våra tolkningar med hjälp av teoretiskt grundade verktyg och varit noga med att beskriva och reflektera över dessa under arbetets gång. Med god grund i metoder och teorier har vi undersökt det vi haft för avsikt att undersöka och därmed uppnått vårt mål om att säga mycket om lite. Dock är det empiriska materialet inte tillräckligt omfattande för att resultatet ska kunna generaliseras. För att uppnå teoretisk generaliserbarhet krävs det ett bredare teoretiskt perspektiv än det vi redogör för i denna uppsats och för att kunna dra generella slutsatser krävs det att man lyfter problemet till en högre nivå genom en mer omfattande studie.

Referenslista

Trycka källor:

Ahlberg R (2011) Uppropet. *Galago* (103): s.16. Stockholm: Ordfront Förlag

Asklund J (2008) *Humor i romantisk text*. Lund: Avdelningen för litteraturvetenskap, Språk- och litteraturcentrum, Lunds universitet

Bachtin M (1991) *Rabelais och skrattets historia*. Gråbo: Anthropos

Bergström och Boreús (2008) *Textens makt och mening: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2. Upp. Lund: Studentlitteratur AB

Critchley S (2002) *On Humour*. London: Routledge

Liedman S (2005) *Från Platon till kriget mot terrorismen*. Stockholm: Bonnier

Lull J (2000) *Media, Communication, Culture*. 2. Upp Camebridge: Polity Press, Oxford: Blackwell Publisher Ltd

Mulkay M (1988) *On Humour: its Nature and its Place in Modern Society*. Camebridge: Polity

Elektroniska källor:

Galagos hemsida, ”Tidningen”. Hämtad 2013-05-15 från
<http://www.galago.se/tidningen>

Mendel-Hartvig E och Törneke S (2013-04-29) Öppet brev till Toddybladet. Hämtad 2013-05-06 från
<http://lundagard.se/2013/04/19/oppet-brev-till-toddybladet/>

Nilsson D och Thurffjell (2011-06-30) Seriemagasin uppmanar att SvD:s ledarskribent skjuts. Hämtad 2013-05-02 från
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/serietidning-kraver-att-svds-ledarskribent-skjuts_6285968.svd

REBECCA AHLBERG

UPPROP

Vi har fått nog. Vi har sett hur vårt yrke förlorar i status dag för dag, hur arbetstillfällena går förlorade ett efter ett. Vart ska vi ta vägen när Sven Otto Littorin målar tavlor och döper dem till "Arbetslinjen"? Vad händer med satiren när Anton Abele sitter i riksdagen? Vi kräver en förändring, skriver företrädare för fackförbundet Svenska satirikers centralorganisation.

På senare år har Sverige förändrats. Det politiska klimatet har blivit både hårdare och mer absurt, med ett ökat spelrum för högerpopulister liksom nyliberaler. saker som för bara ett par år sedan hade varit orimliga, som en utförsäljning av Apoteket eller den traditionella socialdemokratin död och förruttelse, har plötsligt blivit verklighet.

Därför har det funnits ett stort behov av någon som tolkar det vi ser omkring oss. Här har satiren i alla tider spelat en viktig roll i samhället. När regeringen drev igenom FRA-lagen, privatiserade välfärden och monterade ner sjukförsäkringssystemet var vi många som drog en lättandens suck över att det i alla fall fanns folk som skämtade om det.

Men även för satiren har saker och ting blivit svårare. Från regeringshåll inför man reformer som är så förnuftsvidriga att förutsättningarna drastiskt har försämrats för dem som försörjer sig på att driva med politiken. Inget ögonblick i humorhistorien, menar vi, kan mäta sig med att Fredrik Reinfeldt på fullaste allvar mejar att RUT-avdraget minskar klassklyftorna.

Hittills har vi inte varit särskilt oroliga, då vi har väntat på att en backlash skulle få situationen att återgå till det normala. I en rättvis värld, tänkte vi, kommer medmänskligheten förr eller senare att hinna ifatt jobbcoacherna.

Men vad händer? Sven Otto Littorin målar tavlor och döper dem till "Arbetslinjen", Anton Abele kommer in i riksdagen och entreprenörskap föreslås som ett obligatoriskt skoliämne. Behovet av satir ökar dramatiskt, men arbetsvillkoren blir allt tuffare.

Regeringen och media verkar tro att satiriker är något slags övermänniskor som inte påverkas av den ökade arbetsbördan. Men kan man verkligen begära att en frilansande tvåbarnsmamma ska ha tid och ork att konstruera något som överträffar Roland Poirier Martinsson? Att vi inte har samma resurser som Svenskt Näringsliv ska inte betyda att vi inte har rätt till en skälig lön, god arbetsmiljö och en stimulerande fritid!

När vi protesterar anklagas vi för att vara kräsna, som om det var lathet som låg bakom de förlorade arbetstillfällena. Sanningen är dock den att regeringen i praktiken har urholkat anställningstryggheten. De har kraftigt försvårat vår position på arbetsmarknaden. Detta har skett helt medvetet, och det är nu dags för oss att sätta stopp.

Våra krav är följande:

Kväv den fria pressrösten.

Terroristförklara Timbro.

Inför straffskatt på artikelkommentarer.

Avsätt kulturministern.

Skjut Per Gudmundson.

Det kan verka omöjligt att förändra det postsatiriska samhället, men vi har överlevt värre tider. Ännu finns det hopp om en någorlunda rimlig verklighet. Sörj inte, kamrater – organisera er!

Sveriges satirikers centralorganisation

Bilaga 2

Innehållslig idéanalys: strukturering av argument

Tes: Det politiska klimatet har blivit så absurt att det kraftigt försvårat möjligheterna för svenska satirikers att göra politisk satir.

- P1 Det har skett förändringar i det svenska samhället och politiska klimatet har blivit hårade och mer absurt.
- p2P1 Högerpopulister och nyliberaler har fått ett ökat spelrum inom politiken
- p1p2P1 Traditionella politiska värderingar har övergetts, det som för ansågs orimlig har plötsligt blivit verklighet.
- ϕp1p2P1 Utförsäljning av Apoteket och den traditionella socialdemokratins död och förruttnelse.
- P2 På grund av politiska förändringar i samhället har funnits ett stor behov av att tolka det som sker runt omkring oss
- p1P2 Här har satiren har under alla tider fyllt en viktig funktion.
- p2P2 När regeringen drev igenom FRA-lagen, privatiserade välfärden och monterade ner sjukförsäkringssystemet var vi många som drog en lättnandes suck över att det alla falla fanns folk som skämtade om det
- P3 Från regeringshåll inför man reformer så förnuftsvidriga att förutsättningarna drastiskt har försämrats för dem som försörjer sig på att driva med politiken.
- ϕp3 Inget i humorhistorien kan mäta sig med att Fredrik Reinfeldt på fullast allvar menar att RUT-avdraget minskar klassklyftorna
- P4 Läget har den senast tiden förvärrat ytterligare och behovet av satir ökar dramatiskt, men arbetsvillkoren blir allt tuffare.
- ϕp4 Sven Otto Littorin målar tavlor och döper dem till ”Arbetslinjen”, Anton Abele kommer in i riksdagen och entreprenörskap föreslås som obligatoriskt skolämne.
- P5 Satirikers situation ignoreras från regeringshåll
- p1P5 Regeringen och media verkar tro att satiriker inte påverkas av den ökade arbetsbördan
- p2P5 Det inte rimligt at kräva att arbetstagare med tuffare arbetsvillkor ska kunna prestera något som överträffar Roland Poirier Martinsson
- p3P5 När protester har framförts anklagas vi för att vara kräsna. Satiriker anklagas för lathet på grund av den ökade arbetsbördan
- P6 Att vi inte har samma ekonomiska resurser som Svenskt näringsliv ska inte betyda att satiriker inte har rätt till en skälig lön, god arbetsmiljö och en stimulerande fritid
- P7 Regeringen har i praktiken urholkat anställningstryggheten och försvårat satirikers position på arbetsmarknaden.
- p1P7 Detta är ett medvetet handlande från regeringens sida.

T1 - Se bilaga 4
T2
T3

UPPROP

Vi har fått nog. Vi har sett hur vårt yrke förlorar i status dag för dag, hur arbetstillfällena går förlorade ett efter ett. Vart ska vi ta vägen när Sven Otto Littorin målar tavlor och döper dem till "Arbetslinjen"? Vad händer med satiren när Anton Abele sitter i riksdagen? Vi kräver en förändring, skriver företrädare för fackförbundet Svenska satirikers centralorganisation. T3 soc.

På senare år har Sverige förändrats. Det politiska klimatet har blivit både hårdare och mer absurt, med ett ökat spelrum för högerpopulister liksom nyliberaler. Saker som för bara ett par år sedan hade varit orimliga, som en utförsäljning av Apoteket eller den traditionella socialdemokratins död och förruttelse, har plötsligt blivit verklighet. T2 soc, T2 kon, Lib.

Därför har det funnits ett stort behov av någon som tolkar det vi ser omkring oss. Här har satiren i alla tider spelat en viktig roll i samhället. När regeringen drev igenom FRA-lagen, privatiserade välfärden och monterade ner sjukförsäkringssystemet var vi många som drog en lättandens suck över att det i alla fall fanns folk som skämtade om det. T2 kon, Lib.

Men även för satiren har saker och ting blivit svårare. Från regeringshåll inför man reformer som är så förnuftsvidriga att förutsättningarna drastiskt har försämrats för dem som försörjer sig på att driva med politiken. Inget ögonblick i humorhistorien, menar vi, kan mäta sig med att Fredrik Reinfeldt på fullaste alvar menar att RUT-avdraget minskar klassklyftorna. T2 soc

Hittills har vi inte varit särskilt oroliga, då vi har väntat på att en backlash skulle få situationen att återgå till det normala. I en rättvis värld, tänkte vi, kommer medmänskligheten förr eller senare att hinna ifatt jobbeacherna. T1 soc.

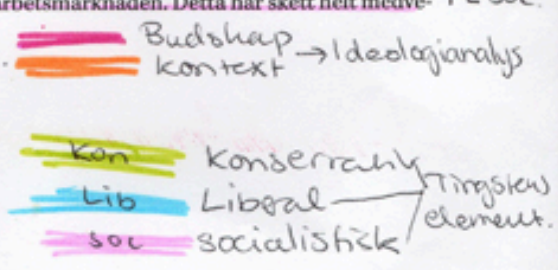
Men vad händer? Sven Otto Littorin målar tavlor och döper dem till "Arbetslinjen", Anton Abele kommer in i riksdagen och entreprenörskap föreslås som ett obligatoriskt skolämne. Behovet av satir ökar dramatiskt, men arbetsvillkoren blir allt tuffare. T2 soc, T3 kon & Lib

Regeringen och media verkar tro att satiriker är något slags övermänniskor som inte påverkas av den ökade arbetsbördan. Men kan man verkligen begära att en frilansande tvåbarnsmamma ska ha tid och ork att konstruera något som överträffar Roland Poirier Martinsson? Att vi inte har samma resurser som Svenskt Näringsliv ska inte betyda att vi inte har rätt till en skälig lön, god arbetsmiljö och en stimulerande fritid! T1 soc.

När vi protesterar anklagas vi för att vara kräsna, som om det var lathet som låg bakom de förlorade arbetstillfällena. Sanningen är dock den att regeringen i praktiken har urholkat anställningstryggheten. De har kraftigt försvärat vår position på arbetsmarknaden. Detta har skett helt medvetet, och det är nu dags för oss att sätta stopp. T2 soc, T3 soc.

Våra krav är följande:

- Kväv den fria pressrösten. T3 soc
- Terroristförklara Timbro. T3 soc
- Inför straffskatt på artikelkommentarer.
- Avsätt kulturministern.
- Skjut Per Gudmundson. (T3 Radikal soc)

Det kan verka omöjligt att förändra det postsatiriska samhället, men vi har överlevt värre tider. Ännu finns det hopp om en någorlunda rimlig verklighet. Sörj inte, kamrater - organisera er! T1 soc, T3 soc

Parallell till den seriösa dishurser.

Sveriges satirikers centralorganisation

Analysschema – Ideologianalys, Bilaga 4

Politisk Ideologi	Konservativ	Liberal	Socialistisk
Definition av ideologisk värdepremiss	Politiska fri- och rättigheter. Kapitalistisk marknadssyn.	Människans frihet att välja. Oberoende marknad, fri konkurrens.	Solidaritet och sammanhållning. Främjandet av arbetarrörelsen.
T1*- Värdepremisser, människosyn			<i>Rättvis värld, medmänsklighet Rätt till skälig lön Arbetarnas organisering</i>
T2 – Verklighetsomdömen, påståenden om verkligheten	<i>Utökat spelrum för högerpopulister och liberaler. FRA-lagen Privatiserad välfärd</i>	<i>Utförsäljning av Apoteket</i>	<i>Reinfeldt menar att RUT minskar klassklyftorna. Behovet av satir ökar dramatiskt men arbetsvillkoren försämras. Medveten urholkning av anställningstrygghet</i>
T3- konkreta rekommendationer och uppmaning till handling	<i>Entreprenörskap som ett skolämne</i>	<i>Entreprenörskap som ett skolämne</i>	<i>Krav på förändring Kväv fri pressröst Terroristförklara Timbro Skjut Per Gudmundsson(radikalt) Sörj inte kamrater – organisera er!</i>

*- T1= Tingstens 1a ideologielement.